

Prof. zw. dr hab. ROBERT GRZESZCZAK

Kierownik Centrum Badań Ustroju Unii Europejskiej
Wydział Prawa i Administracji
UNIwersytet WarsZawski

Recenzja dorobku naukowego w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr Julii Wojnowskiej-Radzińskiej

Na podstawie uchwały Rady Naukowej Dyscypliny Nauki Prawne Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z 14 listopada 2023 roku, a w związku z wyznaczeniem mojej osoby przez Radę Doskonałości Naukowej w dniu 10 października 2023 roku, zostałem powołany na recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym pani dr Julii Wojnowskiej-Radzińskiej. Jest to postępowanie awansowe w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki prawne.

W odniesieniu do przedstawionego do mojej oceny merytorycznej i formalnej dorobku naukowego, dydaktycznego organizacyjnego oraz popularyzatorskiego dr Julii Wojnowskiej-Radzińskiej, w postaci dokumentacji określonej wymogami z art. 220 ust. 2 w zw. z art. 219 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawa o Szkolnictwie Wyższym i Nauce, dalej: PSWiN (tekst jednolity: Dz. U. z 2023 poz. 742 ze zm.) stwierdzam co następuje:

I. Uwagi wstępne i ocena formalna dorobku naukowego Kandydatki

Przedmiotem niniejszej recenzji jest ocena czy dorobek naukowy dr Julii Wojnowskiej-Radzińskiej spełnia ustawowe wymogi dla uzyskania stopnia doktora habilitowanego.

Zgodnie z przedstawioną mi dokumentacją – pani Habilitantka aktualnie jest adiunktem(-ką) w Katedrze Prawa Konstytucyjnego na Wydziale Prawa i Administracji UAM. Dyplom magistra prawa na WPiA UAM w Poznaniu uzyskała w 2007 r., a stopień naukowy doktora nauk prawnych w 2012 r., także na WPiA UAM w Poznaniu, na podstawie rozprawy

doktorskiej *Prawo cudzoziemca do ochrony przed arbitralnym wydalaniem w prawie polskim i prawie międzynarodowym*.

Podstawowym osiągnięciem naukowym Kandydatki, stanowiącym podstawę merytoryczną do uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki prawne, stanowi monografia *Implications of Pre-emptive Data Surveillance for Fundamental Rights in the European Union* wydana przez Wydawnictwo Brill/Nijhoff, Leiden 2023, ss. 235, ISBN: 978-90-04-67767-8.

Na podstawie relewantnych przepisów, oceniany dorobek habilitantki ma być nie tylko oryginalny, ale także znaczny (art. 219 ust. 1 PSWiN). Dodatkowo, ustawa wskazuje, że Habilitantka musi wykazywać się istotną aktywnością naukową albo artystyczną, a realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej. W związku z tym ocena dorobku dr Julii Wojnowskiej-Radzińskiej ma wykazać czy posiada ona **(1)** znaczny charakter i czy jej aktywność naukowa miała **(2)** charakter istotnie ogólnokrajowy i międzynarodowy (art. 219 ust 1. pkt 3 PSWiN).

Dodatkowo, oceniając dorobek Habilitantki, mam na uwadze kwestię czy daje Ona rękojmię rzetelności prowadzenia badań, czy nie popełnia błędów merytorycznych, czy posługuje się prawidłową terminologią prawniczą, czy uczciwie przedstawia swój dorobek, co ma szczególne znaczenie w związku z prawem do samodzielnej pracy naukowej i m.in. do promowania doktorantów, uzyskiwanym po uzyskaniu stopnia naukowego¹. Te elementy zostaną także uchwycone i ocenione w niniejszej recenzji.

W aspekcie formalnym zatem, a na podstawie przedłożonych do oceny materiałów oraz oświadczenia Autorki o samodzielnym lub współautorskim ich opracowaniu, nie zauważyłem, błędów, zaniedbań i naukowych nierzetelności w procedurze habilitacyjnej dr Julii Wojnowskiej-Radzińskiej.

Spełniony został zatem formalny warunek podstawy wszczęcia procedury habilitacyjnej na podstawie stosownych ww. przepisów.

---

¹ P. Grzebyk, *Warunki uzyskania stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauki prawne*, PiP 2022/5, s. 71.

II. Ocena merytoryczna dorobku naukowego – czy stanowi on znaczny wkład do dyscypliny?

Artykuł 221 ust. 8 PSWiN stanowi, że recenzenci „oceniają, czy osiągnięcia naukowe osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2, i przygotowują recenzje”. Innymi słowy zadaniem recenzenta jest ocena czy przedłożone do oceny osiągnięcie naukowe stanowi „znaczny wkład w dyscyplinę”, natomiast ocenę istotności pozostałego dorobku formułuje komisja habilitacyjna, już po kolokwium. Dlatego też w niniejszej recenzji przedstawię dodatkowy punkt dotyczący oceny istotności pozostałego dorobku.

Jak była o tym mowa – Habilitantka, jako osiągnięcie naukowe, stanowiące podstawę merytoryczną do uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki prawne, przedstawiła monografię *Implications of Pre-emptive Data Surveillance for Fundamental Rights in the European Union*.

II.1. Ocena monografii *Implications of Pre-emptive Data Surveillance for Fundamental Rights in the European Union*, Leiden 2023, ss. 235.

Przede wszystkim poruszana tematyka, choć nie jest zupełnie oryginalna, poświęcono jej bowiem już badania w postaci opublikowanych artykułów i opracowań, zasługuje na badanie. Potwierdza to dynamika procesów prewencyjnego nadzoru nad danymi w związku z ciągłym i szybkim rozwojem analityki Big Data, algorytmów i sztucznej inteligencji. Dlatego wybór tematyki oceniam pozytywnie. Autorka dostrzegła lukę badawczą i włącza się w bardzo aktualny moment dyskusji naukowej.

Na uznanie zasługuje fakt wydania pracy w języku angielskim, problematyka ta nie jest bowiem specyficzną dla systemu krajowego, ale dla Unii jako całości, a więc wszystkich jej państw członkowskich. Badanie ma zatem walor uniwersalnej analizy, a jej wnioski mają / mogą mieć wartość aplikacyjną dla każdego z państw i Unii jako całości. Z pewnością należy docenić miejsce publikacji, jest to wydawnictwo Brill/Nijhoff w serii *International Studies in Human Rights* (Volume 141).

Tytuł monografii został sformułowany poprawnie, niemniej szeroko, moim zdaniem zbyt szeroko. Sugeruje on bowiem, że Autorka poświęci analizę prwom podstawowym, gwarantowanym prawem unijnym, ale czy wszystkim? Z tytułu nie wynika pożądane zawężenie, np. poprzez wskazanie konkretnej grupy praw i wolności, z konkretnego źródła prawa, np. z Karty praw podstawowych (KPP).

Książka nie jest rozbudowana, treść analizy merytorycznej zawiera się na ok. 200 stronach. Oczywiście nie długość, a jakość prezentowanej analizy, ma kluczowe tu znaczenie.

Stawianym pytaniem podczas każdego procesu recenzyjnego jest m.in. to czy analiza ma walor nowości, czy wypełnia istniejąca lukę w stanie wiedzy i nauki? Autorka przekonuje, że tak jest. Jak wskazuje, czym zasadniczo odpowiada na pytanie o jej znajomość literatury przedmiotu, że przedstawiona w monografii problematyka, jak wskazałem i zgadzam się tu z Autorką, ma ponadnarodowy i międzynarodowy charakter, dlatego celowe było, jak wspominałem, wydanie jej w języku angielskim.

Zagadnienie prewencyjnego nadzoru nad danymi i jego wpływu na prawa podstawowe obywateli Unii Europejskiej było przedmiotem rozważań w artykułach naukowych, które dotyczyły jednakże określonych, wybranych zagadnień. Wydaje mi się, że tym samym Autorka potwierdza mój pogląd, o tym, że tytuł jest zbyt szeroki i nieco na wyrost sugeruje Ona rozpatrzenie wskazanych wyżej problemów w kontekście praw podstawowych gwarantowanych prawem UE. Taka analiza mogłaby przyjąć różny kształt, niemniej musiałaby to być praca wręcz monumentalna. Obawiam się, że pogląd Autorki o wypełnieniu luki tą praca nie jest w pełni uzasadniony. Autorka wskazuje na liczne prace częściowe obecne w piśmiennictwie polskim i zagranicznym, które – właśnie nie bez przyczyny - koncentrowały się na wybranych aspektach, tj. konkretnych prawach i wolnościach. Są to np. prace autorstwa Ch. Docksey, L. Donohue, A. Grzelak, P. de Hert, H. Hijmans, V. Mitsilegas, M. Tzanou, A. Vidaschi, M. Zubika, J. Podkowiaka, R. Rybskiego. Jak wskazuje Autorka – „prace te są bardzo wartościowe, aczkolwiek żadna z nich nie obejmuje całości zagadnień związanych z zagrożeniami dla praw podstawowych, które stwarzają obecne rozwiązania prawne w Unii Europejskiej”. Autorka zapewnia, że oceniana monografia ma wypełnić lukę istniejącą w tym obszarze. Po lekturze książki – uważam, że jest tak w pewnym tylko zakresie.

Nie jest zadaniem recenzji streszczanie recenzowanej pracy. Zatem tylko dla nakreślenia tu jej ram analizy, struktury i postawienia ewentualnie ogólnej krytyki - książka została podzielona na 6 rozdziałów. Nie zachowują one rozsądnie podobnych rozmiarów, tak co do objętości, jak i wagi / znaczenia poszczególnych rozdziałów. To nie jest najlepsze rozwiązanie, dominują rozdziały drugi i trzeci, podczas gdy rozdział pierwszy jest w zasadzie wprowadzeniem skreślonym na 9 (sic) stronach.

W rozdziale pierwszym (*Nature and Extent of Pre-emptive Data Surveillance*, ss. 5-13) krótko omówiony został charakter prewencyjnego nadzoru nad danymi. Zasadnie znalazły się tutaj wyjaśnienia podstawowych pojęć oraz technik wykorzystywanych w automatycznym przetwarzaniu danych. Zważywszy jednak na niewielką objętość tego rozdziału, z powodzeniem mógłby się on znaleźć we wstępie.

W rozdziale drugim (*Retaining and Processing of Electronic Communications Metadata*, ss. 14 - 64) przedstawione zostały relewantne regulacje prane i orzecznictwo TSUE, a dotyczące nadzoru nad danymi o ruchu oraz danymi dotyczącymi lokalizacji. Są to dyrektywa 2006/24/WE PE i Rady z 15 marca 2006 r. w sprawie zatrzymywania generowanych lub przetwarzanych danych w związku ze świadczeniem ogólnie dostępnych usług łączności elektronicznej lub udostępnianiem publicznych sieci łączności (tzw. dyrektywa retencyjna) oraz dyrektywa 2002/58/WE PE i Rady z 12 lipca 2002 r. dotycząca przetwarzania danych osobowych i ochrony prywatności w sektorze łączności elektronicznej (dyrektywa 2002/58). Rozdział ten nie zachowuje jednorodnej struktury. Autorka, chyba nieco upraszczając sobie zadanie, wskazuje i w sumie w znacznej mierze streszcza ww. akty prawne, a następnie formułuje podrozdziały, w których odnosi się do kolejnych orzeczeń TSUE (wyroków i opinii rzeczników generalnych). Taka technika skazała ten rozdział na deskryptywność, ma on więc charakter bardziej dokumentacyjny, a zdecydowanie mniej naukowy. Dowodzą tego liczne przypisy w cyklu *ibidem* do treści aktów, orzeczeń i opinii rzeczników. Nie oceniam wysoko techniki pisania prac naukowych poprzez wymienianie i streszczanie w kolejności relewantnego orzecznictwa. Lepszym i ambitniejszym rozwiązaniem byłoby korzystanie z tych wyroków, ale przy omawianiu konkretnych problemów prawnych.

Rozdział trzeci (*Retaining and Processing of Flight Passenger Data*, ss. 64 - 116) dotyczy danych PNR i analizy umów o przekazywaniu danych PNR do państw trzecich zawartych przez Unię i jej państwa ze Stanami Zjednoczonymi, Kanadą i Australią, a także dyrektywy

PE i Rady (UE) 2016/681 z 27 kwietnia 2016 r. w sprawie wykorzystywania danych dotyczących przelotu pasażera (danych PNR) w celu zapobiegania przestępstwom terrorystycznym i poważnej przestępczości, ich wykrywania, prowadzenia postępowań przygotowawczych w ich sprawie i ich ścigania (dyrektywa 2016/681) wraz z relewantnym orzecznictwem TSUE. Rozdział w konstrukcji jest podobny do rozdziału wcześniejszego, stąd mam i tu zbliżone uwagi co do jego konstrukcji i narzuceniu przez nią charakteru dokumentacyjnego.

W rozdziale czwartym (*Retaining and Processing of Financial Data within the Terrorist Finance Tracking Programme*, ss. 117 – 135) zostały poddane analizie przepisy odnoszące się do danych dotyczących transakcji finansowych w ramach amerykańskiego programu TFTP.

W rozdziale piątym (*Pre-emptive data surveillance and challenges for fundamental rights*, ss. 136 - 182) omówiony został zakres (ewentualnych?) naruszeń praw podstawowych obywateli UE, w związku z regulacjami unijnych w zakresie zbierania, zatrzymywania i przetwarzania metadanych pochodzących z łączności elektronicznej, danych PNR i danych dotyczące transakcji finansowych w ramach programu TFTP.

Rozdział szósty (*What minimum safeguards are required*, ss. 183 – 195) dotyczy kluczowej dla wyważania wartości w prawie - zasady proporcjonalności oraz skuteczności prewencyjnych programów nadzoru nad danymi. Tytuł rozdziału zbyt silnie przypomina tytuł całej pracy. Na 20 stronach tego rozdziału dochodzi do wskazania wcześniej nie wskazywanych z nazwy – praw i wolności człowieka. Swoją drogą Autorka nie dokonuje tu, jak i generalnie, rozróżnienia praw od wolności. Wracam tu do krytyki już prezentowanej wcześniej w recenzji, a dotyczącej tytułu książki – jest on enigmatyczny i zbyt szeroki. Zabrakło w związku z tym ogólnego wprowadzenia do natury unijnych praw podstawowych, wskazania ich charakteru prawnego, w tym ich skutku i zakresu zastosowania, a także generalnego wprowadzenia do praw i rozróżnienia ich od wolności.

Całość rozważań, co właściwe i naturalne, wieńczą konkluzje (ss. 196 – 200).

Autorka wykorzystwała poprawnie i właściwie dla nauk prawnych wachlarz metod badawczych. Podstawową metodą badawczą wykorzystaną w pracy jest dogmatyczna analiza

tekstów normatywnych. Analizie tej poddano przepisy unijne, zarówno prawa pierwotnego, jak i prawa wtórnego, a także źródła prawa międzynarodowego publicznego z zakresu ochrony praw człowieka. W badaniach posłużono się także elementami metody historycznej oraz prawnoporównawczej. Ponadto w pracy szeroko i właściwie wykorzystano orzecznictwo sądów międzynarodowych, tj. Trybunału Sprawiedliwości UE i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Moją uwagę i pozytywną ocenę zyskała zwłaszcza metoda prawnoporównawcza, która w analizie problemów prawnych wciąż kształtujących się, jest wskazana i uzasadniona.

Jak wynika z powyższego jest to analiza prawna różnych form prewencyjnego nadzoru nad danymi osobowymi przyjętych w prawie Unii Europejskiej w świetle praw podstawowych obywateli UE. Habilitantka wskazuje i analizuje minimalne gwarancje należy ustanowić, aby uznać prewencyjny nadzór nad danymi osobowymi za środek właściwy, tj. odpowiadający relewantnym standardom prawnym. Tym samym Autorka dokonuje analizy prawnej różnych form wyprzedzającego nadzoru danych przyjętych przez ustawodawcę w UE i ich wpływu na prawa podstawowe.

Pytanie badawcze książki dotyczy klasycznego dylematu w naukach prawnych, tj. wyważania wartości, a w tym wypadku praw podstawowych i interesów bezpieczeństwa publicznego w epoce cyfrowej, a dokładniej rzecz ujmując praw podstawowych do prywatności i ochrony danych osobowych i zatrzymywania i gromadzenia metadanych, ich przetwarzania i przekazywania danych PNR.

Zagadnienie badawcze podjęte w monografii dotyczy określonych przepisów prawa unijnego, a regulujących zatrzymywanie metadanych pochodzących z łączności elektronicznej, danych o przelocie pasażera (dane PNR) i danych dotyczących transakcji finansowych w ramach Programu śledzenia środków finansowych należących do terrorystów (*Terrorist Finance Tracking Program – TFTP, dalej jako: program TFTP*). Dochodzi zatem do, właściwego i możliwego do zbadania w jednej monografii, zawężenia pola badawczego. Jednak jest on znacznie węższy niż sugeruje to tytuł. Stwierdzam więc, że treść analizy mieści się w tytule pracy, ale go nie wyczerpuje. Należałoby więc lepiej ująć w tytule treść faktycznie zaistniała w analizie. Czytelnik sięgając po książkę w związku z jej tytułem może odczuć pewien niedosyt w tym zakresie.

Jak zauważa Autorka – (Autoreferat s. 2), walka z terroryzmem stanowi jeden z najważniejszych priorytetów Unii Europejskiej. Prewencyjny nadzór nad danymi (*pre-emptive data surveillance*) odgrywa znaczącą rolę w polityce antyterrorystycznej Unii Europejskiej. O ile trudno byłoby zakwestionować ten pogląd, potwierdzony należycie wskazaniem na dokumenty unijne (szeroko rozumiane), o tyle zgodnie z zasadą prowadzenia badań od ogółu do szczegółu, a zważywszy na ten pogląd oraz na tytuł książki, zabrakło rozdziału wprowadzającego szerszego niż ten istniejący, o ogólnej naturze, który odnosiłby się do kwestii praw podstawowych w UE, a także polityki antyterrorystycznej UE. Powtórzę to ponownie - krytyka ta nie zaistniałaby gdyby tytuł książki nie był tak szeroko zakreślający spektrum badań i problemów w nich się zawierających.

Ogólne i nieukierunkowane zatrzymywanie danych osobowych oznacza gromadzenie i analizowanie dużych ilości danych osobowych obywateli UE, co ma charakter prewencyjny, a więc bez podejrzenia popełnienia konkretnego przestępstwa przez konkretną jednostkę. Słusznie konstatuje Autorka, że dane te, przetworzone przez algorytmy, dostarczają szczegółowych informacji o każdym z obywateli i tym samym naruszają ich prawa podstawowe. Zabrakło jednak wskazania których konkretnie. Mam wrażenie, że Autorka nie wychodzi ze swojej strefy komfortu badawczego i ucieka od konkretów, tj. postawienia konkretnych praw podstawowych i ich analizy w związku z tymi procesami, o których informuje we wstępie książki. Analiza ogólnie wydaje się niestety czysto dogmatyczna i zamykająca się w sferze UE. Dziwi mnie brak odwołania do prawa krajowego - nawet dla przykładu - ile problemów zrodziło się na tle np. polskiego prawa telekomunikacji elektronicznej.

Na s. 12 Autoreferatu pada zdanie, że: „*Wyniki badań mogą zostać wykorzystane w procesie wykładni oraz stanowienia prawa*” oraz, że „*(wyniki te) mogą być wykorzystane w orzecznictwie przy ocenie konkretnych przepisów unijnych w przedmiocie gromadzenia, przetwarzania i zatrzymywania metadanych pochodzących z łączności elektronicznej, danych PNR oraz danych o transakcjach finansowych i ich implementacji przez państwa członkowskie*”. Stawiam jednak pytanie, które to dokładnie wnioski? Autorka pozostaje w Autoreferacie na ogólnym poziomie narracji. A Autoreferat jest przecież kluczowy w uzupełnianiu informacji dotyczących badań i jest kluczowym w przedstawieniu charakteru, znaczenia badań (dlatego odczytywać go należy wraz z książką). I idąc dalej:

„Przeprowadzone badania będą miały także istotne znaczenie dla stosowania prawa unijnego w Polsce oraz w pozostałych państwach członkowskich, gdyż postępujący rozwój technologiczny umożliwi wdrażanie programów pozwalających na gromadzenie i analizę ogromnej ilości danych osobowych obywateli na bezprecedensową skalę”. Ale jakie konkretnie wnioski, dlaczego będą miały znaczenie i w jakim zakresie? Krótko podsumowując – nie wiem które wyniki mają mieć takie znaczenie. Czas dowiedzie tego, m.in. to czy książka będzie wywierała wpływ na naukę, m.in. poprzez jej cytowalność w pracach innych naukowców i naukowczyń.

Zauważam nieścisłości terminologiczne, np. Pisanie łącznie w Autoreferacie "proporcjonalny i konieczny", gdzie konieczność / ścisła niezbędność jest przecież elementem testu proporcjonalności, przypadki posługiwania się terminem "odpowiedni", tam gdzie powinno być "konieczny). Przy badaniu kolizji praw podstawowych i ich ograniczeń, to kwestie takie jak zasada proporcjonalności czy zasady stosowania klauzuli limitacyjnej z art. 52 KPP, powinny być przedstawiane perfekcyjnie, a tu nie do tak nie jest.

Zabrakło podstawowych podziałów klasyfikacyjnych, np. ile z gromadzonych danych na podstawie wymienionych aktów prawnych jest danymi wrażliwymi, jakie wynikają z tego konkretne zagrożenia i jakie są potencjalne remedia dla podmiotów, których dane są przetwarzane. W efekcie książka i Autoreferat nie odpowiada także na pytanie badawcze, tj. w jaki sposób osiągnąć właściwą równowagę między ochroną bezpieczeństwa publicznego a ochroną praw podstawowych obywateli UE.

Podsumowując ten wątek, czytając tak książkę, jak i Autoreferat, mam wrażenie, że Autorka unika konkretnych problemów prawnych i zatrzymuje się na etapie dość ogólnikowych stwierdzeń, wniosków, w efekcie często tekst ma charakter bardziej eseju, niż analizy prawniczej. Np. sformułowanie – wniosek (zob. Autoreferat s. 8), że „Analiza orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE wskazuje, że odgrywa on kluczową rolę w zapewnieniu równowagi między prawami podstawowymi a interesem bezpieczeństwa publicznego” jest dość banalna obserwacją, tzn. podręcznikową i nie wymagającą badań aby do tego wniosku dojść. Oczekiwałbym tu jednak bardziej zaawansowanych i niuansowaniach obserwacji.

Chciałbym podkreślić, że Autorka, co nie ma uzasadnienia w zasadach pisowni (gramatycznych) w j. polskim (tu odnoszę się do Autoreferatu, książka jest w j. angielskim,

tam ten problem się nie pojawia więc), pisze z wielkich liter wszystkich członów nazw aktów prawnych, jak np. Karta praw podstawowych czy słów „dyrektywa”, podobnie: Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, (a nie Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej), etc

II.2. „Istotna aktywność naukowa” - kryteria oceny

Habilitację przyznaje się osobie, która wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej. Ocenie ma podlegać przede wszystkim jakość prac, a nie ich ilość (choć ta ostatnia też jest nie bez znaczenia). Co więcej, oceniany „istotny” dorobek musi odznaczać się jakościową i merytoryczną odmiennością od głównego, „znaczącego” osiągnięcia habilitacyjnego.

Na dorobek składać się mogą przede wszystkim: publikacje w poświęconych problematyce czasopismach, krajowych i zagranicznych czy czynne uczestnictwo w konferencjach krajowych i międzynarodowych – jedno i drugie muszą spełniać wymóg *peer review*. Branżowość jest także ważna, jak już wcześniej wspominałem, ponieważ w dobie specjalizacji wyłącznie branżowe czasopisma i konferencje dają rękojmię prawidłowej oceny prezentowanego dorobku, konfrontację poglądów własnych z innymi, konstruktywną krytykę, a wreszcie – nawiązanie współpracy krajowej i międzynarodowej. Rozwój współpracy krajowej i międzynarodowej wpływa natomiast na to, że naukowiec publikuje w różnych czasopismach. Kryterium umiędzynarodowienia jest kluczowe w pewnych subdyscyplinach prawniczych, takich jak prawo międzynarodowe czy prawo Unii Europejskiej, własności intelektualnej, wiele innych. Badania Kandydata mieszczą się w zakresie specjalizacji mogących być atrakcyjnym przedmiotem współpracy międzynarodowej. Uważam, że wyszedł naprzeciw kryterium pozytywnie, głównie poprzez publikacje anglojęzyczne w bardzo dobrych czasopismach i wydawnictwach oraz czynny udział w konferencjach międzynarodowych.

Należy też podkreślić, że uzyskanie stopnia doktora habilitowanego ma być gwarancją dla prawidłowej opieki nad doktorantami, szczególnie należy doceniać działalność recenzyjną habilitanta, udział w projektach badawczych, realizację grantów naukowych przyznawanych przez instytucje zewnętrzne, co zazwyczaj wymaga nie tylko uzyskania pozytywnych

recenzji badaczy nie tylko z Polski, ale i z zagranicy (a więc oceniana jest innowacyjność w wymiarze międzynarodowym)².

Wreszcie, wymóg, aby aktywność naukowa była realizowana w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej oznacza, że habilitant musi przedstawić dowody na zatrudnienie w nich na stanowisku wymagającym prowadzenia badań albo dokumentów potwierdzających odbycie w nich staży naukowych lub realizacji grantów badawczych.

II.2.1. Ocena pozostałego dorobku

Pozostały dorobek publikacyjny (naukowy) Habilitantki po doktoracie jest wystarczający, choć nie jest bardzo liczny, zważywszy na liczbę lat od uzyskania stopnia doktora nauk prawnych (tj. 2013-2023). W mojej opinii dorobek ten jest dość dobry, aczkolwiek relatywnie mało zróżnicowany. Składa się na niego ogółem ok. 27 pozycji, są to odpowiednio, zgodnie z podziałem zaprezentowanym w Autoreferacie: 1 monografia stanowiąca publikację zmodyfikowanego doktoratu; naliczyłem 16 artykułów naukowych i 12 rozdziałów w monografiach.

Lektura ww. publikacji zaprezentowanych w cyklu prowadzi do kilku obserwacji.

Rzeczywiście dostrzegalne są (o czym wspomina Habilitantka w Autoreferacie, s. 13), że Jej badania koncentrowały się na dwóch zasadniczych obszarach badawczych, tj.: europejskim prawie migracyjnym oraz konstytucyjnych prawach i wolnościach człowieka.

Co do zasady - mam dobre wrażenia z lektury publikacji wchodzących w skład cyklu, w którym Kandydatka zaprezentowała pogłębioną wiedzę, przedstawiała i analizowała różne wątki na tle usystematyzowanych ustaleń podstawowych, prezentowanych częstokroć w początkowych pracach. Perspektywa czasowo jest dość długa (są to lata 2013-2023). Dostrzegalna jest jednak tendencja do pogłębiania analizowanych w pierwszych publikacjach wątków. Publikacje zyskują z czasem na jakości, co stanowi o rozwoju naukowym Kandydatki.

---

² P. Grzebyk, *op. cit.*, s. 82-83.

Publikacje te należą do dyscypliny naukowej nauki prawne, oparte zostały na poprawnej metodologii oraz właściwej argumentacji; w przeważającej mierze nie mają charakteru deskryptywnego, w zasadzie wszystkie ukierunkowany są na krytykę, są to analizy rzetelne i dojrzałe, wykazujące łączność przedstawianych analiz, a więc stanowiących cykl publikacyjny.

Publikacje te zawierają pogłębiony przegląd literatury krajowej i zagranicznej, a co najważniejsze prezentują oryginalne tematy badawcze, co wymaga podkreślenia przeplatające się wzajemnie, a więc tworzących ww. wyodrębniony cykl publikacyjny.

W ramach pierwszego obszaru (europejskie prawo migracyjne), Kandydatka do stopnia doktorki habilitowanej, zajmowała się takimi problemami, jak: zakres przedmiotowy prawa cudzoziemca do odwołania się od decyzji w przedmiocie wydalenia na podstawie art. 1 Protokołu nr 7 do EKPC; obowiązki państw–stron konwencji w zakresie zakazu wydalenia cudzoziemców do państwa, w którym narażeni byłiby na poważne naruszenia praw człowieka w świetle art. 3 EKPC; kwestie wydalenia ciężko chorych cudzoziemców w świetle orzecznictwa ETPCZ; gwarancje proceduralne przysługujące obywatelom Unii w postępowaniach dotyczących wydalenia w świetle orzecznictwa TSUE; kwestie pomocy socjalnej dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy; procesu kodyfikacji prawa cudzoziemca do ochrony przed arbitralnym wydaleniem w kontekście standardu międzynarodowego; prawa i obowiązki cudzoziemca związane z legalizacją pobytu na terytorium Polski; obowiązek przestrzegania zasady *non-refoulement* przez Europejską Agencję Straży Granicznej i Przybrzeżnej; system ochrony praw człowieka i zakaz arbitralnego wydalenia cudzoziemców w afrykańskim systemie praw człowieka.

Generalnie - badania w tym obszarze są kontynuacją zainteresowań i badań z okresu przed uzyskaniem w 2012 roku stopnia doktora. Habilitantka opublikowała więc w ramach tego obszaru książkę w j. angielskim, pt. *The Right of an Alien to be Protected against Arbitrary Expulsion in International Law*, w tym samym co oceniana kolejna monografia wydawnictwie (tj. w Brill/Nijhoff, Leiden 2015, ss. 226). Stanowiła ona zaktualizowaną i rozwiniętą wersję rozprawy doktorskiej. Sam fakt opublikowania rozprawy doktorskiej, a do tego w dobrym wydawnictwie, jest ważnym elementem świadczącym o właściwym poziomie prowadzonych badań już w okresie przed doktoratem. Ww. książka ta jest dobrą analizą

dotyczącą prawa cudzoziemca do ochrony przed arbitralnym wydaleniem z państwa legalnego pobytu, które wyrażone zostało zarówno w art. 13 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, jak i w art. 1 Protokołu nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Z kolei prace opublikowane w kolejnym obszarze badawczym, pozwalają mi stwierdzić, że Kandydatka prezentuje, w stopniu zadawalającym, zróżnicowany obszar badawczy. Jest to relatywnie szeroko ujęta problematyka dotycząca konstytucyjnych praw i wolności człowieka. Badania naukowe w tym zakresie koncentrują się wokół wolności gospodarczej, zasady równości i zakazu dyskryminacji, zasady uniwersalności korzystania z konstytucyjnych praw i wolności, praw wyborczych osób z niepełnosprawnościami oraz ochrony danych osobowych, zagadnienia respektowania prawa międzynarodowego w dziedzinie ochrony praw człowieka w przepisach Konstytucji RP.

Podobnie jak w pierwszym z obszarów, tak w tym przypadku są to artykuły, które wskazują na rozwój naukowy Autorki. Mają one zróżnicowaną rangę naukową, tak co do tematyki, sposobu analizy, jak i miejsc publikacji. Habilitantka odnosiła się do tematów podstawowych, jak np. zagadnienie wolności gospodarczej w świetle przepisów Konstytucji RP z 1997 r., ze szczególnym uwzględnieniem jej dualistycznego charakteru; problemy związane z zasadą równości i zakazem dyskryminacji w świetle Konstytucji oraz zakazu dyskryminacji ze względu m.in. na płeć w ujęciu interdyscyplinarnym; problemy związane z realizacją praw wyborczych osób z niepełnosprawnościami itp.

Habilitantka podejmowała też bardziej wyspecjalizowane tematy i problemy, jak np. prawa do ochrony danych osobowych w kontekście masowego przetwarzania i zatrzymywania danych w wybranych przepisach unijnych. Mam tu pewną wątpliwość – jednak nie czynię z tego jednoznacznej krytyki, niemniej Habilitantka wskazuje na artykuły, które w pewnej części są powtarzane, gdy idzie o charakter i zakres analizy, względem badań zaprezentowanych w książce, która jest w niniejszym postępowaniu podstawą wniosku o awans naukowy (m.in. są to Artykuły, jak: *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/681 w sprawie wykorzystywania danych dotyczących przelotu pasażera - adekwatny środek do walki z terroryzmem i poważnymi przestępstwami czy forma masowej inwigilacji?*, Studia Europejskie nr 4/2017; *Ochrona danych PNR w Unii Europejskiej – uwagi w świetle Opinii Trybunału Sprawiedliwości 1/15 z dnia 26 lipca 2017 r. w sprawie*

umowy między Unią Europejską a Kanadą o przekazywaniu i przetwarzaniu danych dotyczących przelotu pasażera [w:] *Prawa człowieka wobec wyzwań współczesnego świata*, red. A. Czubik, D. Dziwisz, E. Szczepankiewicz-Rudzka, Kraków 2019; *Regulation (EU) 2017/2226 of the European Parliament and of the Council of 30 November 2017 establishing an Entry/Exit System (EES) versus data protection – Is it done in the right way?*, *Review of European and Comparative Law* No. 2/2019 czy *Legitimizing pre-emptive data surveillance under the EU law: the case of the PNR Directive*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* nr 1/2021). Myślę, że dobrą okazją do rozmowy na ten temat będzie kolokwium, podczas którego Habilitantka będzie mogła wskazać jakie nowe treści względem tych prac zawarła w książce.

Podsumowując - wszystkie prace należą do dyscypliny nauki prawne, niektóre ale nieliczne mają charakter interdyscyplinarny (co uznaję za pozytywny element rozwoju naukowego), co do zasady wszystkie zostały oparte na poprawnej metodologii oraz argumentacji; prace w przeważającej mierze, nie mają charakteru deskryptywnego i informacyjnego; a są ukierunkowana na krytykę, zwłaszcza orzecznictwa sądowego i relewantnych przepisów, niekiedy stanowią bogatą prezentację poglądów przedstawicieli doktryny, w tym z właściwie do tematyki powoływaną literaturą zagraniczną. Wraz z upływem lat publikacje stawały się bardziej pogłębionymi analizami krytycznymi. Co ważne – większość publikacji spełnia wymóg *peer review*, żadna z tych prac nie ma charakteru drapieżnego, są to analizy wyspecjalizowane zwłaszcza gdy spojrzeć na wydawnictwa i tytuły czasopism, co poczytuję jako dodatkowe potwierdzenie jakości merytorycznej publikacji. W większości branżowe czasopisma i konferencje, zaprezentowane w dorobku Habilitantki, dają rękojmię prawidłowej oceny prezentowanego dorobku, konfrontację poglądów własnych z innymi, być może konstruktywną krytykę, a wreszcie ewentualne nawiązanie współpracy krajowej i międzynarodowej.

W odniesieniu do dorobku Kandydatki można jeszcze dodać, że powinien się on odznaczać dobrym, relewantnie do statystyk dot. nauk społecznych, wskaźnikiem cytowania prac. Na podstawie danych dostępnych online, ustaliłem, że wskaźniki te są następujące:

h-index (Cytowania Scopus)1- h-index

Sumaryczny IF 0,571

Sumaryczny SNIP 0,892

Sumaryczny CiteScore 0,8

Sumaryczna punktacja MNiSW/MeiN 855

Kandydatka zaś podoaje w Autoreferacie:

1. Impact Factor (w dziedzinach i dyscyplinach, w których parametr ten jest powszechnie używany jako wskaźnik naukometryczny): 0,571.
2. Indeks Hirscha: 3.

Biorąc pod uwagę współczesne standardy metodologii – parametry publikacyjne oceny prac naukowych należy również podkreślić, że przedłożona przez Kandydata lista punktów oraz cytowań Jej prac wraz z klasyfikacją indeksacji naukowe zasługuje na pozytywną ocenę, wpisując się w ustawową formułę „znacznego dorobku naukowego”, jaki wymaga się od Kandydatów ubiegających się o uzyskanie habilitacji w zakresie nauk społecznych. Jak wynika z powyższego - oceniam ten dorobek pozytywnie.

II.2.2. Aktywne uczestnictwo w renomowanych konferencjach, granty badawcze

Habilitantka wskazuje na 36 konferencji krajowych i międzynarodowych z referatem, a więc takich, które w istocie można zaliczyć do osiągnięć. Są to konferencje, które prezentują zróżnicowany charakter, w pełni odpowiadają wymogom naukowości, zasługują na w pełni pozytywną ocenę ogólną. Habilitantka była także członkinią komitetów naukowych następujących konferencji krajowych oraz zagranicznych

Habilitantka, w kategorii uzyskania, kierowania lub wykonywania projektów grantowych, posiada znaczące aktywności, moja ocena jest w pełni pozytywna w tym zakresie. Po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych w 2012 r. uzyskała i zrealizowała m.in. projekt badawczy *Dostęp cudzoziemca do akt w procedurze wydaleniowej w świetle prawa polskiego i europejskiego* (Narodowe Centrum Nauki, Program Sonata 9, 2015/17/D/HS5/00406, kierownik projektu). Na zaproszenie agendy ONZ – UN Women uczestniczyła w międzynarodowym projekcie badawczym *Ensuring Gender Equality in Constitutions: Engaging the Next Generation of Stakeholders* w programie *Global Gender Equality Constitutional Database* (09.2016 r. –12.2017 r.). W ramach udziału w projekcie przygotowałam wraz ze studentami Wydziału Prawa i Administracji UAM opracowanie *Women's Reproductive and Socio-economic Rights from the Constitutional Perspective in Poland*. Ponadto zrealizowałam dwa indywidualne projekty badawcze *Dialog sądowych organów ochrony praw jednostki w multcentrycznym porządku prawnym* (Grant badawczy

2015 dla Młodych Naukowców) oraz *Konflikt pomiędzy prawem do autonomii informacyjnej a bezpieczeństwem publicznym w demokratycznym państwie prawnym w świetle Konstytucji RP oraz wiążących Polskę standardów międzynarodowych i europejskich* (Grant badawczy 2016 dla Młodych Naukowców) finansowane przez WPiA UAM w Poznaniu. Na podstawie otrzymanego grantu w ramach konkursu „Wsparcie zarządzania talentami – powstrzymanie drenażu mózgow – Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza” zrealizowałam indywidualny projekt badawczy *Risks inherent in the processing of airline passengers' personal data* (2022 r.).

W tym zakresie pozostaje mi zatem tylko pogratulować Habilitantce zaangażowania i aktywności.

Warto tu odnotować, że Kandydatka uzyskiwała nagrody i stypendia w zw z osiągnięciami, tj. Moja aktywność naukowa została dostrzeżona i nagrodzona trzyletnim Stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego dla wybitnych młodych naukowców w 2017 roku (nr rej.: 291/STYP/12/2017) oraz nagrodami Rektora Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu oraz Dziekana WPiA UAM w Poznaniu za osiągnięcia naukowe (nagroda indywidualna II stopnia w 2016 r. i nagroda w 2018 r.), w 2016 r. otrzymała także Medal Młodego Pozytywisty za osiągnięcia naukowe od Towarzystwa im. Hipolita Cegielskiego.

II.3. Staże naukowe/ zatrudnienie/ praca naukowa na innych uczelniach

Kandydatka wskazuje w tym zakresie na kilka aktywności. Są to: American University Washington College of Law (19.09.2015 r. – 28.09.2015 r.) – 10-dniowy staż związany z realizacją projektu badawczego *Dialog sądowych organów ochrony praw jednostki w multicentrycznym porządku prawnym*; School of Law Queen Mary University of London (01.09.2016 r. – 30.09.2016 r.) – miesięczny staż związany z realizacją projektu badawczego *Dostęp cudzoziemca do akt w procedurze wydaleniowej w świetle prawa polskiego i europejskiego* w ramach grantu NCN; Université libre de Bruxelles (18.06.2017 r. – 30.06.2016 r.) – dwutygodniowy staż związany z realizacją projektu badawczego *Dostęp cudzoziemca do akt w procedurze wydaleniowej w świetle prawa polskiego i europejskiego* w ramach grantu NCN; College of Law Syracuse University, Stany Zjednoczone (10.02.2018 r.

–23.02.2018 r.) – dwutygodniowy staż związany z prowadzeniem badań dotyczących inwigilacji i ochrony danych osobowych; Walther Schücking Institute for International Law Christian-Albrechts Universität, Kilonia (01.03.2019 r. – 31.05.2019 r.) – trzymiesięczny staż związany z prowadzeniem badań dotyczących prewencyjnego nadzoru nad danymi; Department of Italian and Supranational Public Law, University of Milan (29.10.2022 r. – 07.11.2022 r.) – 10-dniowy staż związany z realizacją projektu badawczego *Risks inherent in the processing of airline passengers' personal data*.

Habilitantka, jak wskazuje w Autoreferencie, jest członkinią międzynarodowej, interdyscyplinarnej sieci naukowców *Women and Gender in Global Affairs Network (WGGA)* założonej przez prof. Yasmine Ergas z School of International and Public Affairs, Columbia University. Dodatkowo w 2015 r. została członkinią „MIGRA – TEAM” – grupy badaczy prawa i polityki migracyjnej. Grupa ta została powołana w 2015 r. w ramach Programu analityczno-badawczego Instytutu na rzecz Państwa Prawa we współpracy z Instytutem Europeistyki KUL. W latach 2015-2022 była członkinią Centrum Badań nad Migracjami (CeBaM) na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Jest członkinią m.in. Polskiego Towarzystwa Prawa Konstytucyjnego.

Aktywności te są zatem liczne i należy podkreślić jakość ośrodków akademickich, w których niektóre z nich się odbywały. Habilitantka spełnia w tym zakresie wymagania ustawowe w stopniu pełnym, gratuluję tych aktywności.

II.4. Ocena dorobku dydaktycznego, organizacyjnego oraz popularyzującego badania naukowe

Zdaję sobie sprawę, że w świetle obowiązujących przepisów, ocena osiągnięć dydaktycznych nie jest już wymaganym przedmiotem recenzji. Jednak stwierdzam krótko, że na podstawie załączonej dokumentacji, Habilitantka wykazuje się zróżnicowanym i właściwym doświadczeniem dydaktycznym w prowadzeniu zajęć na różnych poziomach. Jest to przede wszystkim (ale nie tylko) dydaktyka w ramach zatrudnienia Jej na stanowisku adiunkta w Katedrze (Zakładzie) Prawa Konstytucyjnego na Wydziale Prawa i Administracji UAM, w ramach którego prowadzi wykłady i ćwiczenia dla studentów na kierunkach: Prawo, Prawo europejskie, Administracja oraz *European Legal Studies*. Prowadziła dodatkowo liczne

wykłady otwarte popularyzujące wiedzę z zakresu międzynarodowej ochrony praw człowieka dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych.

Kandydatka jest niezwykle aktywna konferencyjnie, przy czym wskazuje na liczne referaty konferencyjne, w tym wiele z nich na konferencjach naukowych zagranicznych (w sumie w wykazie znalazło się aż 32 konferencji z czynnym udziałem). Uczestniczy aktywnie w życiu Wydziału Prawa i Administracji UAM, pełniąc różnorodne funkcje i realizując zróżnicowane zadania organizacyjne. Aktywnie współpracuje z otoczeniem biznesowym, co także posiada wartość pozytywną dla oceny osoby pani Doktor, jako aktywnej naukowczynie.

Habilitantka wskazuje na wykonane prace o zróżnicowanym charakterze recenzyjnym, m.in. od 2018 r. jest ekspertką Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (NAWA) powołaną do oceny merytorycznej wniosków składanych w ramach konkursu im. M. Bekkera; była członkinią Zespołu Ekspertów NCN do oceny merytorycznej wniosków składanych w ramach konkursu Preludium/Sonata (2016 r.); w latach 2013-2019 była recenzentką w czasopiśmie naukowym „Kobieta i Biznes”.

III. Wnioski i konkluzja

Na podstawie pozytywnej oceny monografii, z także wystarczająco licznego i wartościowego dorobku naukowego, a także przy uwzględnieniu Jej bardzo wysokiej aktywności i dorobku organizacyjnego, dydaktycznego oraz popularyzatorskiego badania naukowe należy stwierdzić, że pani Julia Wojnowska-Radzińska jest gotowa do kontynuowania prac badawczych samodzielnie.

Biorąc pod uwagę informacje zadeklarowane w dokumentacji habilitacyjnej, lekturę monografii i publikacji, jednoznacznie pozytywnie oceniam Jej dorobek, stwierdzam także, że Habilitantka daje rękojmię rzetelności prowadzenia badań, nie popełnia błędów merytorycznych, posługuje się prawidłową terminologią prawniczą, uczciwie przedstawia swój dorobek.

Uznaję tym samym, iż spełnia Ona kryteria stawiane przed kandydatami ubiegającymi się o uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego, zgodnie z obowiązującymi

wymogami wymienionej na wstępie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2021 r. poz. 478 ze zm.) i tym samym rekomenduję dopuszczenie Kandydatki do dalszych etapów procedury habilitacyjnej.

Prof. Robert Grzeszczak